

Πληροφοριακά Συστήματα Διοίκησης

Θεωρία Αποφάσεων

Εισαγωγή στην θεωρία αποφάσεων

- Στα μέχρι τώρα μοντέλα και τεχνικές υπήρχε η προϋπόθεση της βεβαιότητας.
- Στην πράξη, τα προβλήματα είναι περισσότερο πολύπλοκα, εξαιτίας της αβεβαιότητας.
- Παραδείγματα αβεβαιότητας:
 - Ζήτηση προϊόντων ή υπηρεσιών
 - Τιμές προϊόντων ή υπηρεσιών
 - Ανταγωνισμός σε προϊόντα ή υπηρεσίες
- Η Θεωρία Αποφάσεων εμπεριέχει τεχνικές που βοηθούν στην κατανόηση σύνθετων προβλημάτων καθώς και στην ανάλυση εναλλακτικών αποφάσεων έτσι ώστε να επιλεγεί η πλέον κατάλληλη.
- Η Θεωρία Αποφάσεων δεν μπορεί να εγγυηθεί καλά αποτελέσματα.
- Η λήψη της καλύτερης δυνατής απόφασης με βάση τα δεδομένα μπορεί να οδηγήσει σε μη ικανοποιητικά αποτελέσματα.

Παράδειγμα: Εισαγωγή προϊόντος σε νέα αγορά

- Επιχείρηση «ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΑ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.»
- Επέκταση στα Βαλκάνια (Ρουμανία ή Βουλγαρία).
- Η αρχική επένδυση στην Ρουμανία είναι σημαντικά πιο μεγάλη από ότι στη Βουλγαρία.
- Η ζήτηση στη Ρουμανία αρκετά μεγαλύτερη.
- Το ύψος της ζήτησης είναι αβέβαιο.
- Η εταιρία μπορεί να διεξάγει τεστ αγοράς, αλλά κοστίζουν πολύ, καθυστερούν την επένδυση και μπορεί να μην δώσουν σαφή αποτελέσματα.
- Σύμφωνα με στοιχεία, η ζήτηση τα 2 πρώτα χρόνια εμφανίζεται σταθερή, όμως στη συνέχεια μπορεί να μεταβληθεί ριζικά:
 - Αν η ζήτηση είναι μεγάλη μπορεί να προσέλθουν ανταγωνιστές.
 - Η εταιρία μπορεί να αναβαθμίσει την παρουσία της με νέα επένδυση.

Προβληματισμοί:

- Να διεξαγάγει τεστ αγοράς σε κάποια ή και στις δύο χώρες ή να προχωρήσει άμεσα την επένδυση; Αν ναι, σε ποια;
- Τι θα συμβεί αν η ζήτηση είναι χαμηλότερη των αισιόδοξων προβλέψεων;
- Τι θα συμβεί αν τον τρίτο χρόνο η ζήτηση μειωθεί ακόμη περισσότερο;
- Μήπως θα έπρεπε η επένδυση να γίνει σε άλλες πιο ώριμες αγορές;

Η Θεωρία Αποφάσεων μας βοηθά να αποκτήσουμε μεγαλύτερη αντίληψη και διαίσθηση για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε, ακολουθώντας μία δομημένη και αναλυτική διαδικασία.

Βασικές έννοιες Θεωρίας Αποφάσεων

- Έστω ότι υπάρχουν m ενδεχόμενες καταστάσεις του εξωτερικού περιβάλλοντος (K_1, K_2, \dots, K_m).
- Έστω ότι μπορεί να ληφθεί 1 από n διαφορετικές αποφάσεις (D_1, D_2, \dots, D_n) προς υλοποίηση.
- Έστω ότι γίνεται επιλογή της απόφασης D_1 προς υλοποίηση.
- Έστω ότι η κατάσταση του εξωτερικού περιβάλλοντος που συμβαίνει είναι η K_2 .
- Η απόδοση προσδιορίζεται από τον διπλανό πίνακα αποδόσεων (payoff table)

Απόφαση	K_1	K_2	...	K_m
D_1	R_{11}	R_{12}	...	R_{1m}
D_2	R_{21}	R_{22}	...	R_{2m}
...	...	...	...	...
D_n	R_{n1}	R_{n2}	...	R_{nm}

Ποια απόφαση πρέπει να επιλέξουμε εάν γνωρίζουμε τις πιθανότητες με τις οποίες μπορεί να συμβεί κάθε μία από τις ενδεχόμενες εξωτερικές καταστάσεις;

Αν γνωρίζαμε ότι θα συμβεί η κατάσταση K_j τότε θα επιλέγαμε την απόφαση που θα μεγιστοποιούσε την αντίστοιχη απόδοση.

$$\max\{R_{ij} : i \in 1..n\}$$

Η έννοια του κινδύνου στα προβλήματα αποφάσεων

- **Προβλήματα αποφάσεων με επιχειρηματικό κίνδυνο**
 - Είναι προβλήματα με περισσότερες από μία ενδεχόμενες καταστάσεις του εξωτερικού περιβάλλοντος για κάθε μια από τις οποίες μπορεί να υπολογιστεί μια πιθανότητα εμφάνισης
- Αν υπάρχουν m ενδεχόμενες καταστάσεις και P_j είναι η πιθανότητα να συμβεί η κατάσταση j τότε η αναμενόμενη απόδοση για την απόφαση D_i είναι:

$$\sum_{j=1}^m P_j R_{ij}$$

Κριτήρια απόφασης στην Θεωρία Αποφάσεων

- Ανάλογα με τις προτιμήσεις του καθενός σχετικά με την έκθεση σε κίνδυνο και το ενδεχόμενο κέρδος η απόφαση μπορεί να διαφέρει.
- Για τον λόγο αυτό έχουν αναπτυχθεί ορισμένα κριτήρια έτσι ώστε να επιλέγεται το κριτήριο που κατά περίπτωση αρμόζει:
 - Κριτήριο μεγιστοποίησης απόδοσης
 - Κριτήριο ελαχιστοποίησης ζημιάς
 - Κριτήρια μεγιστοποίησης κέρδους
 - Κριτήριο ελαχιστοποίησης κόστους ευκαιρίας

Κριτήριο μεγιστοποίησης αναμενόμενης απόδοσης

- Πρόκειται για το πλέον συχνά χρησιμοποιούμενο κριτήριο.
- Σύμφωνα με το κριτήριο αυτό επιλέγεται η απόφαση για την οποία ισχύει:

$$\max\{ER_i, i \in 1..n\}$$

Παράδειγμα: Μία επιχείρηση παραγγέλνει 1 προϊόν κάθε εβδομάδα
Κόστος αγοράς 150€ και κόστος πώλησης 300€
Έχει διάρκεια 1 εβδομάδα
Η ζήτηση είναι αβέβαιη

Πρόβλημα αποθεμάτων: Αναμενόμενη απόδοση

Κόστος αγοράς	150 €
Κόστος πώλησης	300 €

Απόφαση Ύψος Παραγγελίας	Ενδεχόμενη ζήτηση			
	0	1	2	3
0	0	0	0	0
1	0	1	1	1
2	0	1	2	2
3	0	1	2	3

Απόφαση Ύψος Παραγγελίας	Ενδεχόμενη ζήτηση			
	0	1	2	3
0	0 €	0 €	0 €	0 €
1	-150 €	150 €	150 €	150 €
2	-300 €	0 €	300 €	300 €
3	-450 €	-150 €	150 €	450 €

Πιθανότητα	Ενδεχόμενη ζήτηση			
	0	1	2	3
	0,1	0,3	0,4	0,2

Απόφαση Ύψος Παραγγελίας	Αναμενόμενο κέρδος
0	0 €
1	120 €
2	150 €
3	60 €

Συμφέρει το ύψος παραγγελίας να είναι 2

Κριτήριο Ελαχιστοποίησης Ζημιάς (maximin)

- Καταγράφουμε το χειρότερο δυνατό αποτέλεσμα που μπορεί να προκύψει.
- Επιλέγουμε την απόφαση που δίνει το καλύτερο αποτέλεσμα από τα παραπάνω.
- Η άριστη απόφαση στο προηγούμενο πρόβλημα είναι 0 μονάδες.
- Εφαρμόζεται μόνο σε περιπτώσεις που ο αποφασίζων κρίνει ότι δεν μπορεί με κανένα τρόπο να υποστεί ζημία.

Απόφαση Ύψος Παραγγελίας	0	1	2	3
0	0 €	0 €	0 €	0 €
1	-150 €	150 €	150 €	150 €
2	-300 €	0 €	300 €	300 €
3	-450 €	-150 €	150 €	450 €

Επιλέγουμε την μεγαλύτερη τιμή από τις μικρότερες τιμές για κάθε εναλλακτική απόφαση.

maximin: Maximize the minimum possible result.

Κριτήριο Μεγιστοποίησης Κέρδους (maximax)

- Καταγράφουμε το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα που μπορεί να προκύψει.
- Επιλέγουμε την απόφαση που δίδει το καλύτερο αποτέλεσμα.
- Η άριστη απόφαση στο προηγούμενο πρόβλημα είναι 3 μονάδες.
- Το κριτήριο maximax είναι αισιόδοξο και εφαρμόζεται σε ειδικές περιπτώσεις.

Απόφαση Ύψος Παραγγελίας	0	1	2	3
0	0 €	0 €	0 €	0 €
1	-150 €	150 €	150 €	150 €
2	-300 €	0 €	300 €	300 €
3	-450 €	-150 €	150 €	450 €

Επιλέγουμε την μεγαλύτερη τιμή από τις μεγαλύτερες τιμές για κάθε εναλλακτική απόφαση.

maximax: Maximize the maximum possible result.

Κριτήριο Minimax Regret (Ελαχιστοποίηση κόστους ευκαιρίας)

- Μετρά το **κόστος ευκαιρίας μιας απόφασης**, δηλαδή την απώλεια απόδοσης μεταξύ της απόφασης και της καλύτερης δυνατής απόφασης.
- Κάθε κελί του πίνακα κόστους ευκαιρίας προκύπτει ως διαφορά της τιμής του πίνακα αποδόσεων από την μέγιστη τιμή κάθε στήλης.

Απόφαση (Υψος Παραγγελίας)	0	1	2	3
0	0 €	0 €	0 €	0 €
1	-150 €	150 €	150 €	150 €
2	-300 €	0 €	300 €	300 €
3	-450 €	-150 €	150 €	450 €
MAX	0 €	150 €	300 €	450 €

Πίνακας κόστους ευκαιρίας				
Απόφαση (Υψος Παραγγελίας)	0	1	2	3
0	0 €	150 €	300 €	450 €
1	150 €	0 €	150 €	300 €
2	300 €	150 €	0 €	150 €
3	450 €	300 €	150 €	0 €

Ενδεχόμενη ζήτηση				
	0	1	2	3
Πιθανότητα	0,1	0,3	0,4	0,2

Απόφαση (Υψος Παραγγελίας)	Αναμενόμενο Κόστος Ευκαιρίας
0	255 €
1	135 €
2	105 €
3	195 €

Ελαχιστοποίηση αναμενόμενου κέρδους ευκαιρίας

Άλλα κριτήρια

Κριτήριο Laplace

- Ερμηνεύει την αβεβαιότητα σχετικά με ενδεχόμενες εξωτερικές καταστάσεις ως ίση πιθανότητα οποιασδήποτε από αυτές.
- Υπολογίζει το μέσο όρο των αποδόσεων και προτείνει την απόφαση με το μεγαλύτερο μέσο όρο.

Κριτήριο Υπεροχής

- Θεωρεί ότι μια απόφαση υπερέχει μίας άλλης όταν η χειρότερη πιθανή απόδοση της πρώτης υπερέχει την καλύτερης πιθανής απόδοσης της δεύτερης ή έστω είναι αντίστοιχη.

Δένδρα αποφάσεων

- Τα δένδρα αποφάσεων είναι μια τεχνική που βοηθά στην λήψη επιχειρηματικών αποφάσεων σε καθεστώς επιχειρηματικού κινδύνου.
- Είναι χρήσιμα όταν πρέπει να πάρουμε σειρά αποφάσεων, που οδηγούν σε ένα ή περισσότερα αβέβαια αποτελέσματα.

Παράδειγμα: Επιλογή στρατηγικής μάρκετινγκ

- Μία επιχείρηση βγάζει νέα σειρά προϊόντων.
- Υπάρχουν 3 εναλλακτικές επιλογές:
 - Επιθετική: σημαντική επένδυση – εθνική καμπάνια προβολής/προώθησης
 - Μέση: σταδιακή επένδυση – καμπάνια σε συγκεκριμένες περιοχές
 - Συντηρητική: Μικρή επένδυση – τοπική προώθηση από αντιπροσώπους
- 2 κατηγορίες ζήτησης:
 - Υψηλή: 40% πιθανότητα
 - Χαμηλή: 60% πιθανότητα
- Ζητείται η βέλτιστη στρατηγική μάρκετινγκ για την επιχείρηση

Παράδειγμα

Αναμενόμενη ζήτηση σε σχέση με την στρατηγική της επιχείρησης			
Στρατηγική	Σενάριο ζήτησης A	Σενάριο ζήτησης B	Κόστος στρατηγικής
Επιθετική	580.000 €	200.000 €	280.000 €
Μέση	330.000 €	200.000 €	130.000 €
Συντηρητική	100.000 €	200.000 €	50.000 €

	Σενάριο ζήτησης A (Υψηλή Ζήτηση)	Σενάριο ζήτησης B (Χαμηλή Ζήτηση)
Πιθανότητα εμφάνισης	40%	60%

Αναμενόμενη απόδοση	
Επιθετική	72.000 €
Μέση	122.000 €
Συντηρητική	110.000 €

Συμφέρει η «μέση»
στρατηγική

Δένδρο απόφασης με το XLTree

	F	G	H	J	K	L	N
1							
2	122000	Επιθετική		72000	Σενάριο A'	0,4	300000
3					Σενάριο B'	0,6	-80000
4							
5		Μέση	==>	122000	Σενάριο A'	0,4	200000
6					Σενάριο B'	0,6	70000
7							
8		Συντηρητική		110000	Σενάριο A'	0,4	50000
9					Σενάριο B'	0,6	150000
10							

Δένδρο απόφασης με το XLTree

